

راهبرد امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در مقابله با دیپلماسی عمومی آمریکا

سید حسین حسینی^۱

سعید توکلی^۲

تاریخ دریافت: ۹۳/۰۹/۷

تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۱/۲۰

چکیده

با استقرار نظام جمهوری اسلامی در ایران به دلیل استقلال و عدم وابستگی آن به کشورهای استکباری همچون آمریکا، از همان ابتدا باب خصومت و دشمنی را با جمهوری اسلامی ایران گذاشتند. آمریکا به دلیل عدم توفیق در براندازی سخت و نظامی به براندازی نرم با الگوی تغییرات تدریجی فروپاشی یا فروپاشی از درون رو آورد. آمریکا با به‌کارگیری توانمندی‌هایش در حوزه فرهنگ، اقتصاد و سیاست، مردم (توده، نخبگان و مقامات) کشور هدف را به‌طور غیر خشنونت‌آمیز مورد آماج قرار داد. ابزار مهم قدرت نرم در فضای بین‌المللی، دیپلماسی عمومی است که عبارت از فرآیندی است که ارتباطات مستقیم با مردم کشور هدف را دنبال کرده تا منافع و ارزش‌های کشور ارائه‌کننده در کشور هدف گسترش یابد.

سؤال اصلی مقاله این است که راهبرد ج.ا.ا در مقابله با تهدیدات امنیتی ناشی از دیپلماسی عمومی آمریکا پس از یازده سپتامبر چه باید باشد؟ همچنین دیپلماسی عمومی آمریکا و ابعاد آن و نقش آن در امنیت ملی آمریکا چیست؟ و همچنین نقاط قوت، ضعف، موانع و فرصت‌های امنیتی جا ا در مقابله با دیپلماسی عمومی آمریکا چیست؟ نوع تحقیق کاربردی-توسعه ای با استفاده از کتابخانه (کتاب، مطالعه اسناد، پایان‌نامه و ...) و ابزار روش میدانی (مصاحبه و پرسشنامه)، حجم جامعه آماری ۱۵۰ نفر و آزمودنی‌های این مطالعه ۵۴ نفر از خبرگان و نخبگان آشنا با دیپلماسی عمومی و امنیت ملی می‌باشند.

پس از تجزیه تحلیل محیط داخلی و بین‌المللی، راهبردهای مقابله ای متعدد بیان و راهبرد برتر افزایش و تقویت مقبولیت و مشروعیت نظام جمهوری اسلامی ایران با گسترش نقش افزایی اقوام، زنان، دانشگاهیان، کارگران و ... برای رویارویی با القائنات اهداف دیپلماسی عمومی آمریکا به دست آمد.

واژه‌های کلیدی: دیپلماسی عمومی، راهبرد امنیت ملی جمهوری اسلامی، دیپلماسی عمومی آمریکا

^۱ دانشیار و عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین

^۲ نویسنده مسئول و دانشجوی دکتری امنیت ملی، User.365@gmail.com

مقدمه

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار دولت ج.ا.ا با شعار "نه شرقی، نه غربی، ج.ا.ا" دشمنان ایران با حربه نظامی سعی در فروپاشی و اضمحلال آن نمودند. باگذشت زمان، با عدم توفیق دشمن با روش سخت و نظامی از یک طرف، و استحکام و تقویت پایه‌های حکومت ج.ا.ا و تسلط کامل و نفوذ بر اقصی نقاط کشور از طرف دیگر، توجه دشمن را به روش براندازی نرم رهنمون ساخت. الگوی تغییرات تدریجی فروپاشی یا فروپاشی از درون یا براندازی نرم در مورد ایران بکار گرفته شد که به دنبال تأثیر فرهنگی بر جامعه و تغییر نگرش‌ها، باورها، ارزش‌ها و هنجارهای آن‌ها و همسو نمودن با فرهنگ غربی (لیبرالیستی) است.

جمهوری اسلامی ایران باهدف استقلال سیاسی، الگوی نظام سیاسی مردم‌سالارانه دینی، تئوق فرهنگ اسلامی برهنگونه فرهنگ غربی یا شرقی، استقرار حکومت عدل جهانی و پیروزی مستضعفین بر مستکبرین به‌عنوان مانع آمریکا محسوب می‌شود. آمریکا از دیپلماسی عمومی به‌عنوان یکی از تأثیرگذارترین روش‌ها بر فرهنگ عمومی جامعه و مقامات ایران استفاده می‌نماید. اقداماتی همچون تبادل فرهنگی، تبادلات آکادمیک، آموزش زبان انگلیسی و برنامه‌های هنری و نمایشی، ایجاد سایت‌های رسمی، اعزام متخصصان خودی به کشور هدف، برنامه‌های دولتی و رسمی از طریق رسانه‌های دیداری و شنیداری از روش‌های دیپلماسی عمومی است (Glassman, 2008).

هدف اصلی تدوین راهبرد امنیت ملی ج.ا.ا در مقابله با دیپلماسی عمومی آمریکا پس از یازده سپتامبر و اهداف فرعی شناخت دیپلماسی عمومی آمریکا، ابعادش و نقش آن در امنیت ملی آمریکا و شناخت دیپلماسی عمومی آمریکا علیه امنیت ملی ج.ا.ا و شناخت نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات امنیت ملی ج.ا.ا در مقابل آن است. سؤال اصلی رساله این است که راهبرد ج.ا.ا در مقابله با تهدیدات امنیتی ناشی از دیپلماسی عمومی آمریکا پس از یازده سپتامبر چه باید باشد؟ که در کنار آن بایستی پاسخ داد که دیپلماسی عمومی آمریکا و ابعاد آن و نقش آن در امنیت ملی آمریکا چیست؟ و همچنین نقاط قوت، ضعف، موانع و فرصت‌های امنیتی ج.ا.ا در مقابله با دیپلماسی عمومی آمریکا چیست؟ درعین حال چون هدف مطالعه، تدوین راهبرد است لذا فرضیه اصلی ندارد.

مبانی نظری

۱/۱- تعریف دیپلماسی عمومی

اصطلاح دیپلماسی عمومی به شکل و معنی مدرن آن در سال ۱۹۶۵ توسط ادموند گیلیون رئیس دانشکده حقوق و سیاست فلچر دانشگاه تفتس بکار برده شد. مرکز ادوارد مورو برای دیپلماسی عمومی در بروشورهای اولیه خود دیپلماسی عمومی را تأثیرگذاری بر نگرش‌های عمومی برای شکل‌دهی و اجرای سیاست‌های خارجی؛ شامل ابعادی از روابط بین‌المللی می‌داند که فراتر از دیپلماسی سنتی است. بر اساس دایره المعارف اصطلاحات روابط بین‌الملل در ۱۹۸۷ دیپلماسی عمومی برنامه‌های مورد حمایت دولت باهدف شکل‌دهی نفوذ بر افکار عمومی سایر کشورها؛ ابزار اصلی آن‌ها انتشارات، تصاویر متحرک، تبادل فرهنگی، رادیو و تلویزیون است (Justina, 2008). شورای روابط خارجی آمریکا^۱ تلاش برای شکل دادن و نفوذ بر عقاید مردم سایر کشورها^۲ را تعریف دیپلماسی عمومی می‌داند. شارب^۳ از بنیان‌گذاران مبارزه بدون خشونت دیپلماسی عمومی را فرآیندی که ارتباطات مستقیم با مردم کشور هدف را دنبال کرده تا منافع و ارزش‌های کشور ارائه‌کننده در کشور هدف را گسترش دهد (sharp, 2005). جوزف نای^۴ دیپلماسی عمومی را بیان سیاست قدرت نرم دانسته و قدرت نرم، قدرتی است که دیگران آنچه شما می‌خواهید را انجام می‌دهند یعنی قدرت جذب افراد (Nye, 2004). یان ملیسن، دیپلماسی عمومی را در نهایت نفوذ بر عقاید و نگرش‌های سایر مردم تعریف می‌کند (MELISSEN, 2006).

۱/۲- ابزار دیپلماسی عمومی

دیپلماسی عمومی در حوزه تبادلات فرهنگی و آموزشی شامل؛ تبادل دانشجو و استاد، تبادلات آکادمیک، برنامه تدریس پیرامون کشور مورد نظر در دانشگاه‌های خارجی، آموزش زبان انگلیسی و برنامه‌های هنری و نمایشی است. در حوزه فعالیت‌های اطلاع‌رسانی شامل ایجاد سایت‌های رسمی حاوی بیانیه‌های دولتی و مواضع رسمی، اعزام متخصصان خودی به کشور هدف به منظور پاسخ به سؤالات و ابهامات پیرامون کشور مورد نظر، برنامه‌های کنفرانس از راه دور و در نهایت در حوزه

¹ -council of foreign relations(cfr)

² - council of foreign relations(cfr).2004a.terrorism:q &a.

internat:www.terrorismanswers.org/responses /diplomacy print.html/14 may 2005.

³ -sharp

⁴ - Joseph Nye,

برنامه‌های بین‌المللی شامل برنامه‌های دولتی و رسمی از طریق رسانه‌های دیداری و شنیداری است. (آشنا، ۱۳۸۴).

ابزار دیپلماسی عمومی آمریکا را می‌توان به شرح ذیل بیان کرد:

۱- رادیو تلویزیون بین‌المللی با پشتیبانی دولتی: صدای آمریکا در سال ۱۹۴۲ جهت شناساندن منافع و سیاست آمریکا راه‌اندازی شد. شورای دولتی رادیو تلویزیون مسئول صدای آمریکا (اطلاع‌رسانی و اخبار برای بیش از ۵۰ کشور جهان به‌جز عربی زبان)، رادیو و تلویزیون مارتی (برای کوبا)، رادیو اروپای آزاد/رادیو آزادی (برای کشورهای تازه استقلال‌یافته شوروی سابق، بالکان و افغانستان)، رادیو آسیای آزاد (شامل ده کشور مانند چین، برمه و کامبوج)، سایت جهانی (رادیو تلویزیون ماهواره ای جهانی به زبان انگلیسی)، رادیو فردا (برای ایران) و رادیو ساوا (برای کشورهای عربی) است.

۲- آموزش آمریکائی: در مجموع کلیه افراد حتی آن‌هایی که نسبت به امریکا نظر منفی دارند درباره آموزش امریکا نظر مثبت دارند. چراکه آن‌ها را از آموزش سنتی و یادگیری طوطی‌وار به‌سوی یادگیری و تفکر انتقادی سوق می‌دهد.

۳- مراکز و اتاق‌های آمریکائی: معاون دیپلماسی عمومی و امور مردمی وزارت خارجه امریکا جهت برطرف نمودن خودسانسوری مردم کشورهای هدف پیشنهاد تأسیس اتاق آمریکائی در دانشگاه‌ها یا کتابخانه‌ها یا مراکز دیگر کشورهای میزبان را بر اساس درخواست خودشان داد.

۴- انتشارات: فرصت مهمی برای انتقال دانش آمریکائی و پیشرفت علمی به افراد کشورها می‌دهد که فوایدی همچون تصویر دقیقی از زندگی و مؤسسات امریکا در اختیار مخاطبین، پیشرفت امریکا در حوزه‌های مختلف و کسب مهارت توسط شهروندان خارجی برای امریکا دارد.

۵- فناوری و ارتباطات: فناوری نوین فرصتی مناسب را جهت ارتقا ابزار سنتی دیپلماسی عمومی برای مخاطبین خاص ایجاد کرده است (KARIN, 2006).

۶- برنامه‌های تبادل: در برنامه‌های تبادل به‌طور منظم و منسجم تاکنون، حدود ۷۰۰۰۰۰۰ نفر خارجی از امریکا بازدید کردند.

۷- مراکز مطالعات و گفتگو عرب/مسلمان-آمریکائی: مراکز مطالعات و گفتگو عرب/مسلمان-آمریکائی به‌عنوان اتاق فکر به مطالعه روش‌های تقویت، درک و ارتباط بین امریکا و کشورهای جهان عرب و مسلمان می‌پردازد.

۸- آموزش انگلیسی: راهبرد موفق دیپلماسی عمومی بر آموزش زبان انگلیسی متمرکز است.

۹- برنامه سخنرانی: سخنرانان آمریکائی دانشگاهی، سیاستمدار، رسانه ای و تجار به کشورهای خارج اعزام می شدند. برنامه سخنران و متخصص^۱ یکی از برنامه های اساسی دیپلماسی عمومی هوشمند است.

۱۰- بخش خصوصی، سازمان های مردم نهاد (سمن ها): دیپلماسی عمومی آمریکا از طریق سمن های بومی مستقل از ایده های بنیادگرایانه در جامعه عرب و مسلمان دنبال می شود.

۱۱- گفتگو بین فرهنگی و بین الادیان: در عصر چالش بین فرهنگ آمریکا و دنیای اسلام، گفتگو بین فرهنگی قسمت مهمی از دیپلماسی عمومی است.

۱/۳- دیپلماسی عمومی و براندازی نرم

براندازی نرم به کارگیری قدرت نرم در سیاست به طریق غیر خشونت آمیز است. هدف نهائی براندازی نرم، سیاسی بوده و به دنبال تغییر نظام سیاسی به طریق غیر خشن و مسالمت آمیز است. در عصر جدید جین شارپ^۲ به طور نظام مند "مبارزه بدون خشونت" به معنی "مبارزه و رویارویی مردم به روش های خشونت پرهیزانه که توأم با اعمال فشار بر حاکمیت" را بکار برد و آن را "روش عمومی برای هدایت اعتراض، مقاومت و مداخله در امور سیاسی به دور از خشونت فیزیکی" دانست (شارپ و هلوی، ۲۰۰۲).

ابزار مهم و حیاتی قدرت نرم برای وصول به اهداف در فضای بین المللی و حصول هدف گذاری ها در سیاست خارجی، دیپلماسی عمومی است. به کارگیری ابزار گوناگون دیپلماسی عمومی توسط دولت ها مکانیسم و زمینه ساز استقرار قدرت نرم است.

جهان با انقلاب ارتباطات و گسترش روزافزون اطلاعات، شاهد دگرگونی های عمیق از طریق تلویزیون ها، رادیوها، نوارهای کاست، فیلم های ویدئو، شبکه های ماهواره ای، ماشین های نمابر، شبکه های تلفنی، اینترنت و... است. اگرچه در این روند مردم جهان به درک یکسانی از وقایع نمی رسند، با این حال تمام آن ها تحت تأثیر رسانه ها قرار می گیرند و برای اقدام دسته جمعی و معارضة با مراجع اقتدار از توانایی بیشتری برخوردار می گردند (طیب، ۱۳۸۰). در نتیجه عصر انقلاب ارتباطات، وسایل ارتباط جمعی، ابزاری مهم تلقی می گردند که می توانند در سطحی فراگیر در راستای اهداف قدرت های بزرگ و سلطه گر عمل نمایند (شیلر، ۱۳۷۷).

1- The U.S. Speaker and Specialist Program

2- Jean Sharp

استفاده از واژه‌ی «انقلاب»، برای تبیین جابجایی نخبگان و براندازی نرم نیز محصول جریان‌سازی تبلیغات رسانه‌های غربی و به‌ویژه ایالات متحده آمریکا بود تا از این طریق تحولات فوق را دموکراتیک و در راستای فراگیر شدن نظام لیبرال دموکراسی غربی نمایش دهند.

قدرت نرم بر ذهن و رفتار مخاطب هدف تأثیر گذاشته و باعث همسو نمودن آن‌ها با نظرات کشور آماج‌کننده می‌گردد. لذا هر چه آماج‌گر دارای فرهنگ و ارزش‌های جذاب‌تر، مطلوب‌تر و قوی‌تر بوده و با ابزار اعمالی گسترده‌تر و همه‌جانبه باشد، بهتر و بیشتر بر ذهن و رفتار مخاطبین تأثیر گذاشته و آنان را جذب می‌نماید. تأثیر قدرت نرم بر جوامع به دلیل جذابیت آن کشور مبتنی به رسه منبع است:

۱- فرهنگ آن کشور که می‌تواند برای دیگران جذاب باشد.

۲- ارزش‌هایی که آن کشور ترویج می‌دهد.

۳- سیاست خارجی که آن کشور دنبال می‌کند (Zwiebel, 2005).

لذا اگر کشوری همچون آمریکا دارای فرهنگی غنی و جذاب بوده و ارزش‌های متعالی و مطلوبی را تبلیغ و ترویج نماید ولی سیاست خارجی آن مورد قبول کشورها نبوده و آن را ضد بشری یا اشغالگری بدانند بدیهی است که فرهنگ غنی و ارزش‌های مطلوب کارایی نداشته و تأثیر منفی گذاشته و قدرت نرم نقشی در جذب دیگران نمی‌دهد. کشور آماج به‌کارگیری توانمندی‌هایش در حوزه فرهنگ، اقتصاد و سیاست مردم (توده، نخبگان و مقامات) کشور هدف را به‌طور غیر خشونت‌آمیز مورد آماج و حمله قرار داده تا اینکه در هر سطح و درجه ای شده افراد کشور هدف به تقلید یا پیروی از آن‌ها پردازد.

ابزار مهم و حیاتی قدرت نرم جهت حصول اهداف در فضای بین‌المللی، دیپلماسی عمومی است. دیپلماسی عمومی تلاش دولتی برای ارتباط با عموم مردم و نه حکومت‌ها برای تأثیر بر نگرش و رفتار مردم منطقه خاصی یا دنیاست که مطالب را برای همه مردم و نه فقط قشر خاصی ارسال می‌نماید (Wolf, Jr. & Rosen, 2004). گر چه از دولت ایالات متحده به خاطر مشکلاتی که در مسیر اجرای دیپلماسی عمومی داشته است انتقاد شده ولی، دیپلماسی عمومی همچنان یکی از بخش‌های حیاتی قدرت نرم آمریکا به شمار می‌رود (Armitage & Nye, 2007). هم‌اکنون آمریکا با به‌کارگیری قدرت نرم به دنبال تأثیر در محیط داخلی ایران است.

روش تحقیق

پس از خاتمه مطالعات نظری، پرسشنامه ای تنظیم که با استفاده از روش خبرگی در معرض قضاوت ده نفر متخصص در حوزه امنیت ملی و دیپلماسی عمومی جهت میزان شدت و درجه اهمیت آن‌ها قرار گرفت. سپس با کنار گذاشتن عوامل بی‌اهمیت و کم‌اهمیت تنها معیارهای با ارتباط بیشتر و درجه شدت بالاتری با دیپلماسی عمومی انتخاب گردیدند. درنهایت پرسشنامه نهایی با ۷۶ عامل شامل ۲۰ عامل قوت، ۲۱ عامل ضعف، ۲۴ عامل تهدید و ۱۱ عامل فرصت که از امتیاز موزون نسبتاً بالایی برخوردار بودند انتخاب گردید.

حجم جامعه آماری بر اساس آمارهای موجود ۱۵۰ نفر است. برای تعیین اندازه نمونه از فرمول کوکران استفاده و آزمودنی‌های این مطالعه ۵۴ نفر از خبرگان و نخبگان آشنا با دیپلماسی عمومی بود. میانگین سن نمونه این تحقیق ۴۴ سال و میانگین سنوات شغلی نیز ۲۳.۶ سال است. ۳۳ نفر از آزمودنی‌ها دارای تحصیلات دکتری و ۱۸ نفر کارشناسی ارشد و ۳ نفر کارشناسی بودند.

پس از جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از روش خبرگی و ابزار SWOT، نقاط مهم قوت و ضعف به همراه تهدید و فرصت محیط ملی ایران در ارتباط با دیپلماسی عمومی مشخص و برای رسیدن به نمره محیط داخلی و خارجی تجزیه و تحلیل ریاضی و آماری داده‌ها انجام شد. یافته‌های تحقیق برای تدوین راهبرد امنیت ملی ایران برای مقابله با دیپلماسی عمومی آمریکا بکار گرفته و راهبردهای دوگانه و موقعیت راهبردی تعیین گردید.

ارزیابی عوامل محیطی، طراحی، تعیین و اولویت‌بندی راهبرد

محیط خارجی عبارت است از مجموعه عواملی که باهدف و عملکرد سیستم اثر تعیین‌کننده ای دارد ولی سیستم بر آن کنترل چندانی ندارد. در بررسی محیط خارجی در پی یافتن و شناسایی فرصت‌ها و تهدیدهای مرتبط هستیم. فرصت وجود زمینه یا شانس مطلوب در محیط بیرونی برای انجام کار است که از طریق بهره‌برداری از آن می‌تواند به نتایج یا عواید قابل توجهی دست یابد. تهدید، برآیند وضعیتی است که عوامل محیطی برخلاف خواسته ما و خارج از کنترل عمل می‌کنند و از این حیث روند امور مطلوب ما نیست و احتمال آشفتگی، خطر یا زیان برای ما وجود دارد.

عوامل درونی هر سازمان به نقاط قوت و ضعف مرتبط است نقاط قوت و ضعف داخلی در کنار فرصت‌ها و تهدیدات خارجی می‌تواند مبنایی به دست دهند که بر آن اساس مسائل راهبردی، راهبردها و هدف‌ها را تعیین نمود. عاملی به‌عنوان قوت تلقی می‌شود که مزیت رقابتی یا مهارت

(شایستگی) باشد و عواملی به‌عنوان ضعف تلقی می‌شوند که توانایی انجام آن‌ها را ندارد و یا در آن زمینه‌ها دارای آسیب‌پذیری قابل‌توجه است.

در این مرحله پس از شناسایی فرصت‌ها، تهدیدها، قوت‌ها و ضعف‌ها، اهمیت آن‌ها در محیط محاسبه می‌گردد و موقعیت کلی در قبال عوامل محیطی و درونی خودارزیابی می‌شود. نتایج مبنای عمل برای مرحله بسیار مهم بعدی (ارزیابی موقعیت و اقدام راهبردی) قرار می‌گیرد.

قوت‌ها

پیشرفت‌ها و دستاوردهایی علمی و فناوری کشور نظیر سلول‌های بنیادی، خودکفایی کشور در تولید گندم و...، اعتقاد اکثریت مردم به اسلام و مبانی دینی و ارزشی مذهب شیعه در مقابل القائنات آمریکا، وجود سرمایه‌های اجتماعی از قبیل وفاق ملی، انسجام اجتماعی، ارزش‌های دینی و... در جهت بالا بردن روحیه ملی، وجود توانمندی‌های روحی و معنوی کارکنان و فرماندهان نیروهای مسلح، سوابق شایسته جنگی، پیشرفت‌ها و قدرت تسلیحاتی و موشکی، موقعیت ژئوپلیتیک ایران، وجود روحیه عزت‌طلبی، اقتدار جویی و بیگانه‌ستیزی در مردم و نظامیان و ایستادگی در برابر بیگانگان در وضعیت‌های بحرانی، حاکمیت ولایت‌فقیه به‌عنوان محوری‌ترین رکن نظام جمهوری اسلامی برای انسجام درونی، حفظ وحدت، پیوند میان ارزش‌های دینی و منافع ملی در چارچوب قانون اساسی، اتکا همه ارکان نظام به انتخابات و امکان مشارکت سیاسی مردم، خودباوری، توان برخورد فعال روحیه مبارزه با دشمن، شهادت‌طلبی و دشمن‌ستیزی در مقابله با تهدیدات، مشروعیت نظام امنیتی به دلیل حضور مجتهد در رأس آن، اتفاق نظر اغلب جریان‌های سیاسی و آحاد مردم در مسائل راهبردی کشور از جمله پرونده هسته‌ای.

ضعف‌ها

وجود برخی مشکلات اقتصادی در کشور همراه با دولتی بودن بخش عمده اقتصاد کشور، وجود برخی موارد سوء مدیریت اقتصادی و فساد مالی میان تعداد اندکی از مسئولین، ضعف در تولید و فقر جذابیت تولیدات رسانه‌ای داخل متناسب با نیازهای مردم در سنین مختلف، ضعف در تعمیق اندیشه‌های اسلامی و ضعف در تعمیق و گسترش هویت ملی در جامعه، ضعف مدیریت افکار عمومی متناسب با مصالح و منافع نظام، نداشتن ماهواره مستقل برای رساندن پیام جمهوری اسلامی به سایر کشورها، نارسائی‌های ناشی از بی‌توجهی به مناطق محروم، وجود برخی نابسامانی‌های ناشی از سوء مدیریت و بوروکراسی.

فرصت‌ها

امکان استفاده از شبکه‌های جهانی و کانال‌های ماهواره ای برای نشان دادن پیشرفت‌ها، دستاوردها و ظرفیت‌های اقتصادی و کاهش ضریب ریسک سرمایه‌گذاری در کشور، نفوذ و قدرت معنوی جمهوری اسلامی ایران در میان مسلمانان جهان و نیروهای ضد امپریالیستی در سیستم بین‌المللی، امکان بهره‌گیری سیاسی و رسانه ای از موقعیت ژئوپلیتیک ج.ا.ا، سیاست‌های جنگ‌طلبانه آمریکا و مخالفت ملت‌ها با آن، حمایت از مسلمانان و ملت‌های مظلوم به‌ویژه ملت فلسطین، نشر فرهنگ ظلم‌ستیزی و شهادت‌طلبی در جهان اسلام

تهدیدات

القای ناکارآمدی فرهنگ اسلامی در تأمین نیازهای روحی و روانی مردم، ایجاد تردید در مردم نسبت به توانمندی و کارآمدی نظام، تلاش برای ناراضی سازی نخبگان و دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها، ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب، زمینه‌های پژوهشی و علمی لازم و موانع و مشکلات بر سر راه نخبگان و فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها، سلب اعتماد و رویگردانی جوانان از نظام و تحریک آنان در روی آوردن به کنش‌های اعتراض‌آمیز جمعی، تلاش برای تحریک اقلیت‌های قومی، زبانی و مذهبی، ارجاع دادن مشکلات معیشتی و اقتصادی مردم به پیگیری سیاست‌های نظامی و هسته ای، تأکید و توجه آمریکا بر جوانان، زنان، دانشجویان و ...

ماتریس داخلی و خارجی^۱ (IE) برای تعیین وضعیت سازمان در مورد ترکیب و تکلیف راهبردهای خود بکار گرفته می‌شود. جهت تعیین فضای راهبرد، امتیاز داخلی و خارجی را به دست آورده که امتیاز داخلی ۲.۶ و امتیاز خارجی ۲.۴۸ حاصل شد. با رسم آن در ماتریس چهارخانه ای IE جهت کلی راهبرد، رقابتی تشخیص داده شد. منظور از راهبرد رقابتی این است که جمهوری اسلامی همچنان که فعالیت‌های دیپلماسی عمومی خود را تداوم داده از سایر نقاط قوت و منابع قدرت نرم خود استفاده می‌نماید تا تهدیدات متصور از سوی آمریکا در محیط داخلی و بین‌المللی را برطرف یا جلوگیری نماید.

پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها، نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در محیط داخلی و خارجی حاصل شد و با ایجاد ماتریس SWOT، راهبردهای هر خانه با توجه به ضعف‌ها، قوت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدات توسط خبره با ابزار شهودی، ابتکاری و خلاقانه ارائه گردید. سپس راهبردها در ماتریس

^۱. Internal External Matrix (IE)

کمی برنامه‌ریزی راهبردی^۱ QSPM قرار می‌گیرد

برای تعیین جذابیت راهبرد، تأثیر هر عامل داخلی و خارجی در هر راهبرد به دست آمده و حاصل جمع آن نیز به‌عنوان امتیاز موزون جذابیت به دست می‌آوریم که در جدول سی‌ویک جذابیت هر راهبرد بر اساس اولویت نوشته شده است.

تعیین اولویت راهبردها

افزایش و تقویت مقبولیت و مشروعیت نظام جمهوری اسلامی ایران با گسترش نقش افزایی اقوام، زنان، دانشگاهیان، کارگران و ... برای رویارویی با القائنات اهداف دیپلماسی عمومی آمریکا، ارتقا و تقویت خودباوری و خوداتکایی در میان مردم جهان اسلام باهدف اتحاد در مقابل قدرت دشمن برای مقابله با تهدیدات دشمن، ارتقاء اعتماد عمومی نسبت به رسانه‌های ملی از طریق پیشگامی، فراگیری و صراحت در اطلاع‌رسانی اثربخش به‌منظور افزایش مخاطب و کاهش مخاطب رسانه‌های دشمن، توسعه و انتشار پیام‌های وحدت‌بخش در جهان اسلام باهدف تقویت وجوه مشترک ج.ا.ا. با سایر کشورهای اسلامی و مقابله با تهدیدات تفرقه‌افکنانه، گسترش فرهنگ بیگانه‌ستیزی، استکبارستیزی و اشغالگری برای اتحاد بین ملل جهان اسلام جهت مقابله با دیپلماسی عمومی آمریکا (القا ایران هراسی)، برجسته‌سازی دستاوردها و موفقیت‌های ویژه علمی، تکنولوژیکی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی (مانند هسته‌ای، موشکی، سلول‌های بنیادی و...) برای مخاطبان داخلی و خارجی، حل مسائل پایه‌ای نیازهای مردم در حوزه‌های خدماتی (بیمه، شغل، مسکن و...) باهدف اقتدار سیاسی اقتصادی کشور جهت مقابله با ابهام‌افزایی کارآمدی دولت، تقویت و توسعه حوزه نفوذ فرهنگ ایرانی - اسلامی از طریق دیپلماسی رسمی، عمومی و دانشگاهی در کشورهای منطقه و جهان اسلام باهدف مقابله با القائنات ایران هراسی و شیعه‌هراسی از سوی دشمن، برجسته‌سازی شکست‌ها و ناکامی‌های آمریکا و رژیم صهیونیستی باهدف شکست‌پذیر بودن قدرت نظامی و هیمنه آنان جهت تقویت روحیه مقاومت اسلامی، کاهش نابرابری‌ها و احساس تبعیض خصوصاً در مناطق قومی باهدف اقتدار و توانمند بودن کشور از طریق واگذاری امور مردم به مردم، ایجاد و تقویت گروه‌های مرجع و نخبه‌مشارکت‌ساز باهدف افزایش توان دیپلماسی عمومی کشور جهت تقویت و

^۱ - Strategic Planning Matrix Quantitive

افزایش توان مشارکت سیاسی اجتماعی نخبگان در سطح ملی و بین‌المللی، افزایش و تقویت توان اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی کشور باهدف تقویت امید به آینده و ارتقای روحیه ملی جهت مقابله با القای ناکارآمدی حکومت دینی، مهندسی مجدد لایه‌های هویتی کشور باهدف افزایش اقتدار ملی از طریق برجسته‌سازی مشترکات ملی، دینی و سرزمینی، برجسته‌سازی مشارکت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اقشار گوناگون ملت جهت مقابله با القانات تبعیض میان اقشار جامعه (زنان، اقوام، نخبگان و...)، ارائه الگوی ملموس و مقبول از سوی دولت در تأمین حقوق آحاد ملت باهدف گسترش مشارکت سیاسی و حقوق شهروندی آنان برای رویارویی با تصویر مستبدانه القاشده از سوی دشمن، ارائه و تبلیغ الگوی مردم‌سالاری دینی جمهوری اسلامی در جهان اسلام به‌عنوان هسته مرکزی پیشرفت در ابعاد سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ... جهت افزایش هم‌سوئی با الگوی پیشرفت ایران اسلامی، بهبود شاخص‌های عدالت اجتماعی از طریق ایجاد و توسعه زیر بناهای لازم به‌منظور کاهش فقر و محرومیت‌زدایی، انسجام‌بخشی مدیریت اقتصادی کشور باهدف ارتقا توان و قدرت کشور در جهت رفع مشکلات اقتصادی و معیشتی مردم و نقش‌پذیری در بازارهای منطقه‌ای و جهانی، توسعه و تقویت نفوذ رسانه‌ای از طریق گسترش و افزایش شبکه‌ها، مطبوعات و NGO های برون‌مرزی باهدف پوشش کامل محیط ملی و بین‌المللی جهت به حداکثر رساندن مخاطبان، توجه و احترام به سرمایه اجتماعی باهدف تقویت خودباوری فرهنگ و هویت ملی - دینی از طریق حل معضلات اجتماعی فرهنگی اقشار مختلف کشور

نتیجہ گیری

با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، آمریکا یکی از متحدان نزدیک خود را در حوزه خلیج فارس و در کنار مرزهای اتحاد جماہیر شوروی از دست داد. و انقلاب اسلامی به کانونی برای بیداری ملت‌های اسلامی تبدیل شد کہ منافع آمریکا را در منطقه راہبردی خاورمیانه به خطر انداخت، چون آمریکا تمام درہا را برای تغییر مسیر انقلاب به روی خود بسته می‌دید، به ایجاد آشوب و ناامنی از طریق تحریک گروه‌های تجزیه‌طلب قومی و گروه‌های ضدانقلاب را در اولویت قرار دارد. سپس به تحریک و حمایت از عراق در حمله به ایران ہشت سال جنگ نابرابر خانمان‌سوز را به ملت ایران تحمیل نمود کہ درنہایت نیز بہ‌صورت مستقیم (حمله بہ سکوہای نفتی ایران و حمله بہ ہواپیمای مسافربری ایران را در سال ۱۳۶۷ از سوی ناو ہواپیمابر) وارد جنگ محدود با ایران شد تا جمهوری اسلامی ایران پیروز نہایی جنگ نباشد.

پس از اتمام جنگ تحمیلی، آمریکا که به‌کارگیری قدرت سخت و مقابله نظامی را جهت از بین بردن نظام غیرکارا و ناموفق دید، به قدرت نرم و اقدامات غیر خشونت‌آمیز و براندازی نرم با الگوی تغییرات تدریجی فروپاشی یا فروپاشی از درون رو آورد. ابزار مهم و حیاتی قدرت نرم جهت حصول اهداف در فضای بین‌المللی، دیپلماسی عمومی بوده که با فرآیند ارتباطات مستقیم با مردم کشور هدف در پی گسترش منافع و ارزش‌های کشور ارائه‌کننده در کشور هدف است. دیپلماسی عمومی ابزار مهم تأثیرگذاری فرهنگی بر جامعه است که در پی همساز نمودن فرهنگ جامعه و افکار عمومی مردم با اهداف تعیینی آمریکا و تأثیر احتمالی بر نظرات و اعتقادات مقامات است. با توجه راهبردهای امنیت ملی ج.ا.ا در مقابله با دیپلماسی عمومی آمریکا پس از یازده سپتامبر می‌توان توصیه‌های زیر را بیان نمود:

پیشنهاد‌های راهبردی:

۱- تقویت و گسترش رهنمودهای مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در کشور و جهان اسلام بدین منظور بایستی مراکز مختلفی به تبیین نظرات معظم له برای مخاطبین فرهیخته دانشگاهی از یک طرف، و از سوی دیگر برای افکار عمومی و عموم جامعه پرداخته و به زبان قابل درک هر قشر به تبلیغ و نشر آن مبادرت ورزند.

۲- رشد و نفوذ بیداری اسلامی در منطقه که ریشه در آموزه‌های انقلاب اسلامی داشته و ملل مسلمان به تاسی از جمهوری اسلامی ایران به خواسته‌های به‌حق خود برای برپائی شریعت در کشورشان قیام کردند، می‌تواند به‌عنوان پاشنه آشیل آمریکا در منطقه باشد.

۳- فلسطین و قدس شریف، قلب جهان اسلام و عامل اتحاد بین ملل جهان اسلام است. مظلومیت مردم فلسطین و ستمی که بر آنان روا شده از سوی کلیه مستضعفان و مظلومان جهان مردود شمرده شده و محکوم بوده چه برسد به مردم مسلمان که روزانه با این معضل و کشتار مردم بی‌دفاع روبرواند. حمایت از مردم مظلوم و فریادرس آه و ناله مظلومانه آنان سپر بلای مقاومتی در برابر تحرکات و اقدامات دشمن است و در عین حال همسوئی و هم‌افزایی بین جهان اسلام ایجاد می‌نماید.

۴- برای مقابله با براندازی نرم بایستی به قدرت نرم کشور متکی بود. ویژگی‌هایی همچون روحیه عزت طلبی و اقتدارجویی، خودباوری و خوداتکایی توسط مردم ایران سرلوحه و سرمشق سایرین قرار گرفته که مقهور کشورهای قدرتمند و قدرت‌هزموون نشده بلکه با روحیه بیگانه‌ستیزی و حفظ

اقتدار ملی و عزت نفس در پی مقابله با وابستگی و مقابله با تهدیدات دشمن باشند.

۵-اسلام با شعائری مانند برادری، برابری انسان‌ها فارغ از نژاد و طبقه، عدالت‌گستری و کرامت انسان‌ها و عوامل مقتدری در فرهنگ تشیع همچون ظلم‌ستیزی، دفاع از مظلوم، پذیرش شهادت و جاودانه دانستن روح انسانی، ارزشی بودن فداکاری، مروّت، ایمان، محبّت اهل بیت و جوانمردی و ...، آن را با سایر فرهنگ‌های مذهبی و غیرمذهبی دنیا متمایز نموده است.

۶-ارائه عملی الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی و تبلیغ الگوی مردم‌سالاری دینی جمهوری اسلامی در جهان اسلام به‌عنوان هسته مرکزی پیشرفت در ابعاد سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و ... که بتوان باعث هم‌افزایی سایر کشورهای جهان اسلام خصوصاً کشورهای شیعی یا مردم شیعه در حاشیه ایران که تأثیر القائنات دشمن را کم رنگ یا بی‌رنگ نمود.

۷-مردم ملل و مظلوم جهان ذاتاً با هرگونه ظلم، ستم و استبداد مخالف‌اند و از طرف دیگر با مظلوم همدردی نموده و از اقدامات مقابله‌ای آن دفاع می‌نمایند. اقدامات خصمانه آمریکا و متحدانش علیه مردم منطقه بخصوص در جهان اسلام و حمایت بی‌چون و چرای آنان از رژیم اشغالگر قدس همیشه مرکز توجه و رصد مردم سایر کشورها قرار دارد. مخالفت با سیاست خارجی آمریکا و متحدانش و فعالیت‌های دشمنانه آن‌ها، با استقبال مردم مظلوم مواجه خواهد شد. برجسته‌سازی اقدامات ضد بشری و ظالمانه آمریکا از یک‌سو و گسترش فرهنگ بیگانه‌ستیزی، استکبارستیزی و اشغالگری برای اتحاد بین ملل جهان اسلام و تبلیغ اقدامات مقابله‌ای کشورها برای افکار عمومی جهان عاملی جهت همراهی کشورها با مظلومین دنیا و جهان اسلام با ایران بوده که درواقع مانعی برای تأثیرگذاری نرم دشمن در داخل کشور می‌گردد.

۸-رصد و پیگیری اقدامات دیپلماسی عمومی آمریکا در ایران و یا کشورهای حاشیه ایران که باهدف تأثیر بر ایران انجام می‌شود. چراکه طراحی مقابله‌ای با اقدامات آمریکا بدون شناخت تحرکات آنان نمی‌تواند باشد لذا لازم است هرگونه فعالیت دیپلماسی عمومی آمریکا در مناطق هم‌مرز ایران باهدف تأثیر بر ایران بایستی موردتوجه قرار گیرد.

۹-آموزش و تعمیق اعتقادات و معارف اسلامی از طریق حوزه‌های علمیه، دانشگاه‌ها، مدارس، رسانه‌ها تا مخاطبان در مقابل شبهات و القائنات منفی واکنش شونده.

۱۰-انتخاب مدیران لایق و شایسته برای مدیریت بهینه امور کشور به‌منظور جلوگیری از سوءاستفاده دشمن در القاء ناتوانی نظام اسلامی و مسئولان آن و بزرگ‌نمایی مشکلات.

۱۱- راه‌اندازی سازمان دیپلماسی عمومی کشور باهدف هماهنگی بین فعالیت‌های دیپلماسی عمومی نهادهای عمل‌کننده و ذی‌ربط و همچنین برنامه‌ریزی مقابله‌ای با اقدامات دیپلماسی عمومی دشمن و تأثیرات آن که بتوانند که برآیند این دو قسم کار اثرات حرکات و فعالیت‌های دیپلماسی عمومی دشمن را کاهش دهد.

۱۲- ایجاد فضای باز رسانه‌ای تا تمام افراد صاحب‌نظر همسو با جمهوری اسلامی به‌دوراز برچسب دولتی به بازخوانی و بازتولید و اشاعه نظرات جمهوری اسلامی بپردازند تا مانعی در مقابل القانات دشمن مبنی بر نبود آزادی رسانه‌ای در کشور باشد.

۱۳- توجه و احترام به سرمایه اجتماعی ایران باهدف تقویت خودباوری فرهنگ و هویت ملی-دینی و تقویت امید به آینده و ارتقای روحیه ملی از طریق حل معضلات اجتماعی فرهنگی اقشار مختلف کشور و افزایش و تقویت توان اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی کشور در جهت مقابله با القای ناکارآمدی حکومت دینی

۱۴- تمرکز بر نقاط قوت و محاسن فرهنگ و تمدن هفت هزار ساله ایران به همراه تمدن شیعی ایران و تبلیغ آن در کشورهای جنوب غرب آسیا زمینه تقویت و توسعه حوزه نفوذ فرهنگ ایرانی - اسلامی را از طریق دیپلماسی رسمی، عمومی و دانشگاهی در کشورهای منطقه و جهان اسلام برای مقابله با القانات ایران هراسی و شیعه هراسی از سوی دشمن را فراهم می‌آورد.

۱۵- افزایش اعتماد عمومی مردم کشور و منطقه نسبت به رسانه‌های ملی از طریق پیشگامی، فراگیری، صداقت و صراحت در اطلاع‌رسانی اثربخش به‌منظور افزایش مخاطب و کاهش مخاطب رسانه‌های دشمن بایستی صورت گیرد.

۱۶- مطالعات گسترده بنیادی درباره دیپلماسی عمومی ایران برای شناخت ابعاد آن و چگونگی تأثیرگذاری بر ملل منطقه و جهان اسلام و تاکتیک‌های مورد استفاده در جهت افزایش تأثیرگذاری
۱۷- تدوین راهبرد دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران بخصوص در منطقه جنوب غرب آسیا که با اجرائی نمودن آن اقدام مقابله‌ای در برابر آمریکا صورت گیرد.

پیشنهادات اجرایی:

۱- تأکید بسیار زیاد بر هماهنگی و هم‌افزایی سازمان‌ها و نهادهای درگیر دیپلماسی عمومی چراکه الان کمترین هماهنگی و هم‌جهتی در بین آنها دیده می‌شود و درواقع به‌صورت جزایر جدا از هم عمل کرده و یا اینکه اساساً به وظیفه خود عمل نمی‌کنند.

————— * راهبرد امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران درمقابله با دیپلماسی عمومی آمریکا ♦ ۱۷۹

۲- ایجاد یا تقویت نظام نظارتی بر عملکرد نهادهای دیپلماسی عمومی ایران که به طور نوبه ای کارکرد هر یک را سنجیده و نسبت به تنظیم آن با اهداف دیپلماسی عمومی اقدام نماید.

۳- افزایش بودجه دیپلماسی عمومی کشور و تربیت کادر متخصص و حرفه ای دیپلماسی عمومی آشنا به زبان خارجی و فرهنگ بومی کشور هدف

۴- فعال شدن سازمان فرهنگ ارتباطات اسلامی بیش از گذشته و پیگیری فعالیت‌های دیپلماسی عمومی ایران با مدیریت جهادی در کشورهای آماج

۵- برجسته‌سازی شکست‌ها و ناکامی‌های آمریکا و رژیم صهیونیستی باهدف شکست‌پذیر بودن قدرت نظامی و هیمنه آنان جهت تقویت روحیه مقاومت اسلامی

۶- راه‌اندازی رسانه‌ها و ماهواره‌های فارسی‌زبان همسو با سیاست‌های جمهوری اسلامی در خارج کشور که قوت و فرصت‌های جمهوری اسلامی با زبانی غیر از حاکمیت ایران بیان شود.

۷- حل مسائل پایه ای نیازهای مردم در حوزه‌های خدماتی (بیمه، شغل، مسکن و...) باهدف اقتدار سیاسی اقتصادی کشور جهت مقابله با ابهام‌افزایی کارآمدی دولت

۸- برجسته‌سازی دستاوردها و موفقیت‌های ویژه علمی، تکنولوژیکی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی (مانند هسته ای، موشکی، سلول‌های بنیادی و...) کشور برای مخاطبان داخلی و خارجی زمینه و بستر تأثیر نفوذ دیپلماسی عمومی دشمن را محدود نموده و درعین‌حال باعث افزایش اقتدار ملی و روحیه ملی می‌گردد.

۹- اعطا مجوز به بخش خصوصی برای راه‌اندازی رسانه تصویری، صوتی، مجازی و... . ضمن اینکه مردم خود در اطلاع‌رسانی و دفاع از سیاست‌های کشور نقش پیدا کرده بلکه به دلیل تشابه اطلاع‌رسانی با رسانه ملی، اعتماد عمومی به آن افزایش می‌یابد.

۱۰- افشاگری درباره فرهنگ لیبرال-دمکراسی حاکم بر آمریکا و برجسته نمائی معضلات، ظلم‌ها، جرائم، جنایات، تجاوز، وحشیگری،

نقض حقوق بشر، محدودیت آزادی رسانه ای و بیان، محدودیت مسلمانان، حاکمیت سرمایه بر مردم، برده‌داری جدید و ... که در یک کلام برند و مارک آمریکائی به چالش کشیده شده و نمایان گردد که نمره یک بودن آن ادعائی بیش نیست و در درون خود با چالش‌های فراوانی روبروست.

۱۱- حمایت از سازمان‌های مردم‌نهاد دیپلماسی عمومی و تقویت گروه‌های مرجع و نخبه مشارکت‌ساز برای افزایش توان دیپلماسی عمومی کشور باهدف اینکه مردم مقابله با تهدیدات

دیپلماسی عمومی آمریکا را به عهده داشته باشند و از وزن دولتی آن کاسته شود.

منابع:

- آشنا، حسام‌الدین، (۱۳۸۴)، دیپلماسی عمومی: فرهنگ و ارتباطات در خدمت سیاست خارجی، در کتاب آمریکا ۶ ویژه دیپلماسی عمومی آمریکا، تهران، انتشارات موسسه مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.
- شارپ، جین و هلوی، رابرت (۲۰۰۲). جامعه مدنی، مبارزه مدنی، انتشارات مؤسسه آلبرت انیشتین، آمریکا،

- طیب، علیرضا، (۱۳۸۰)، نظریہ‌های انتقادی در زمینہ امنیت بین‌الملل، تهران، نشر نی.
- شیلر، ہربرت، (۱۳۷۷)، وسایل ارتباط جمعی و امپراتوری آمریکا، ترجمہ عابدینی، احمد، تهران، سروش.

- Armitage Richard L. & Nye, Joseph S. Jr. (2007). A smarter, more secure America, CENTER FOR STRATEGIC & INTERNATIONAL STUDIES (csis).
- 6-Glassman, James K (2008). The New Age of Public Diplomacy. US Under Secretary of State for Public Diplomacy and Public Affairs, Thursday 11 September 2008, Chatham House
- 7-Iustina, Macovei (2008). PUBLIC DIPLOMACY AND ITS ROLE IN BUILDING A NATION'S COMPETITIVE IDENTITY, Academy of Economic Studies, Faculty of Marketing
- KARIN I. Johnston (2006). revitalizing public diplomacy: challenges for germany and the united states. march 2006, americ an institute for contemporary german studies, the johns hopkins university, www.aicgs.org, u.s.a
- 9-MELISSEN, JAN (2006), PUBLIC DIPLOMACY BETWEEN THEORY & practice. Represent at first Madrid conference of public diplomacy organized by elcano royal institute
- 10-Nye, Jr. Joseph S., (2004), Soft Power: The Means to Success in World Politics, New York, Public Affairs.
- 11-sharp, jean (2005). revolutionary states, outflow regimes and the techniques of public diplomacy. In the new public diplomacy: soft power in international relation. Edited by j. melissen. houndsmill: palgrave Macmillan:
- 12-zwiebel, michael j. (2005). more effective public diplomacy in the arab and muslim world. usawc strategy research project, department of army.
- 13- Wolf, Jr. Charles & Rosen, Brian (2004). Public Diplomacy: How to Think About and Improve It. RAND Corporation, p.3-4.